

48. Peygambere Methiye Şiirlerinin İlk Nüveleri¹

Mustafa İBİŞ²

APA: İbiş, M. (2024). Peygambere Methiye Şiirlerinin İlk Nüveleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (41), 934-955. DOI: <https://zenodo.org/record/13337889>

Öz

Peygambere methiye şiirleri, Arap şiirinin önemli kaynaklarından biridir. Şairler, ona olan sevgi ve iştiaklarını kendine özgü biçimlerde manzum eserlerinde dile getirmişlerdir. Konu, ilk dönemlerde medihin bir alt başlığı görülse de daha sonraki dönemlerde farklı bir sanat dalı haline gelmiştir. Bu sanat dalı ilk dönemlerde medih ve mersiyeyle iç içeyken sonraları müstakil bir konu haline almıştır. Peygambere methiye şiirleri, özellikle dini konuda söylenen ifadelerde Peygamber'in şahsiyeti etrafında dönmektedir. Şairler, Resûlullah'ın hayatındaki, biyografilerde ve haberlerde yer alan her küçük ve büyük olaydan yararlanmış ve onu överek şiirlerinin içeriğini oluşturmuşlardır. Peygambere methiye şiirleri, muhteva bakımından birbirinden farklılıklar arz etmektedir. Bu manzum eserlerin en önemlileri; doğumuyla beraber ve sonrasında hakkındaki tanımlamaları, peygamber olmadan önceki hayatıyla ilgili haberleri, peygamberler arasındaki konumunu, kendisi ve ashâbı ile ilişkisindeki davranışlarını, vefatından duyulan hüüzün ve hakkında bilinen erdem ve özellikleri konu edinmektedir. Peygambere methiye şiirleri henüz Resûlullah hayattayken dile getirilmeye başlanmıştır. O zamandan bu yana, şairler peygamberi sanatsal bir şekilde övmüş ve bu durum nesilden nesile aktarılmıştır. Bu çalışmada, bu sanatın başlangıcı ve ilk örnekleri anlatılmaya çalışılacaktır. Arap dili tarihinde etkili güçlü şahsiyetler ve popüler çevrelere etki eden şiirler analiz edilerek bu sanatın etkileri çeşitli açılardan ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada, konuya araştırmacıların dikkatini çekmek ve terkedilmiş bir sanatı okuyucuya hissettirmek hedeflenmiştir. Hz. Peygamber'e methiye şiirlerinin ilk nüveleri en yakınında bulunan insanlar tarafından dile getirilmiştir. Peygambere yapılan ilk methiye çalışmaları amcaları Ebû Tâlib ve Hz. Hamza'ya ait çalışmalardır. Sonraki çalışmalar ise Câhiliye döneminin önemli şairlerinden sayılan fakat Hz. Peygamber'e yetişip Müslüman olan Resûlullah'ın şairleri Hassân b. Sâbit, Ka'b b. Mâlik, Abdullâh b. Revâha ve Ka'b b. Zühayr'e ait çalışmalardır. Konuyu tekâmüle erdiren çalışmalar ise dönemin meşhur şairi ve methiyesiyle ün yapmış Meymûn b. Kays el-A'sa ile Muhadramûn şairi Nâbîga el-Ca'dî'ye ait manzum eserlerdir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagatı, Şiir, Medih

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %19

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 21.05.2024-**Kabul Tarihi:** 20.08.2024-**Yayın Tarihi:** 21.08.2024; DOI: <https://zenodo.org/record/13337889>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlleme

² Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Arap Dili ve Belagatı Bölümü / Asist. Dr., Adıyaman University, Faculty of Islamic Sciences, Department Arabic Language and Rhetoric (Adıyaman, Türkiye), mibis@adiyaman.edu.tr, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0001-5457-3697> **ROR ID:** <https://ror.org/02s4gkg68>, **ISNI:** 0000 0004 0369 5557 **Crossref Funder ID** 501100007814

The First Cores of Poems in Praise of the Prophet³

Abstract

Poems in praise of the Prophet are one of the important sources of Arabic poetry. Poets expressed their love and desire for him in their unique ways in their poetic works. Although the subject was seen as a subheading of the art of praise in the early periods, it became a different branch of art in later periods. While this branch of art was intertwined with eulogies and elegies in the early periods, it later became an independent subject. Poems in praise of the Prophet revolve around the personality of the Prophet, especially in statements made on religious subjects. Poets benefited from every small and big event in the life of the Prophet Muhammad, in biographies and news, and created the content of their poems by praising him. Poems in praise of the Prophet differ from each other in terms of content. The most important contents of these verse works are; It deals with the descriptions about him after his birth, the news about his life before he became a prophet, and his position among the prophets. Likewise, it deals with his behavior in his relationship with himself and his companions, the sadness felt over his death, and the virtues and characteristics known about him. Poems in praise of the Prophet began to be uttered while the Prophet was still alive. Since then, poets have praised the prophet artistically and this has been passed down from generation to generation. In this study, the beginning and first examples of this art will be explained. By analyzing the influential figures in the history of the Arabic language and the poems that influenced popular circles, the effects of this art have been tried to be revealed from various angles. The aim here is to draw the attention of researchers to the subject and to make the reader feel an abandoned art. Hz. The first kernels of poems in praise of the Prophet were expressed by the people closest to him. The first poems of praise to the Prophet were the works of his uncles Abu Talib and Hazrat Hamza. Hz. The first kernels of poems in praise of the Prophet were expressed by the people closest to him. The first poems of praise to the Prophet were the works of his uncles Abu Talib and Hazrat Hamza. Later, one of the important poets of the Ignorance period, Hz. The poets of the Prophet who caught up with the Prophet and became Muslims are Hassan b. Thabit, Ka'b b. Malik, Abdullah b. Rawaha and Ka'b b. Works of Zuheyr appear. The works that shape the subject are the famous poet of the period and famous for his eulogies, Meymûn b. Kays el-A'řa and Muhadramun are poetic works belonging to the poet Nâbiga el-Ca'dî.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Poetry, praise

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.
Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.
Funding: No external funding was used to support this research.
Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.
Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.
Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 19
Ethics Complaint: editor@rumelide.com
Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 21.05.2024-**Acceptance Date:** 20.08.2024-**Publication Date:** 21.08.2024; **DOI:** <https://zenodo.org/record/13337889>
Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Peygambere methiye şiirleri, Arap şiirinde önemli bir yere sahiptir. İslâm'ın zuhurundan günümüze dek birçok şair, peygamberimizi metheden şiirler dile getirmişlerdir. Bu durum, peygamber döneminde bile şairlerin medih şiirlerine konu olmuştur. Şairler bu tür şiirleriyle gerek sevgilerini ve gerekse onun risâlet davasının haklılığını müdafaa etmeye çalışmışlardır.

Bu çalışmada, peygambere methiye şiir sanat dalının ortaya çıkışı ve ilgili ilk çalışmalar dile getirilecektir. Konu, tarihi süreç itibarıyla geniş kapsamlı olduğundan detaylı şekilde ele alınması konuyu bağlamından koparacağından sadece ilk dönem çalışmalara ve bunları dillendiren önemli isimlere yer verilecektir. Çalışmada, peygambere sunulan övgü şiirlerinin Müslümanların duygularına tercüman olduğuna ve bu şiirlerin İslâm âleminde ne derece şöhrete kavuştuğu zikredilecektir. Ayrıca halkın manevi hislerini galayana getiren bu şairler ve bunların şiirleri analize tabi tutulacaklardır. Zikredilen bu şiirler, zamanın ruhuna uygun biçimde tercüme edilmeye çalışılacaktır. Çalışma, konunun tüm bileşenlerini ele aldığı iddiasında olmasa da konuyu muhataba indirgediği ve konu hakkında bilgilenmek veya çalışma yapmak isteyenlere yol gösterdiği söylenebilir.

Peygambere methiye şiirleri ile ilgili çalışmalar, kemiyet bakımından yeterli kabul edilse de keyfiyet bakımından konu, okuyucunun zihninde dağınık görülmektedir. Bunun en önemli sebebinin, konunun zamansal açıdan birbirinden ayrıştırılmadığı şeklindeki öngörüdür. Bir diğer sebep ise seçilen isimlerin ve örneklerin sadece konuya işaret için seçilmiş olmalarıdır. Bununla birlikte tüm bu çalışmalar gerek ilim dünyasına gerek bizlere yol gösterici olması açısından takdire şayandır. Burada hedeflenen amaç, konuyu muhatabın zihninde canlandırmak ve zamansal bakımından yapılan farklı çalışmalarını birbirinden ayırmaktır. Araştırmada ilgili konunun ilk nüveleri, en meşhur isimlerinden ve farklı muhtevaya sahip şiirlerden seçilmiştir. Bundan amaç, konuyu muhatabın zihninde canlandırmak ve geniş yelpazeden bakmasına yardımcı olmaktır.

"Tarihte Allah Resûlü'nü övmek için söylenen ilk şiir Mekke döneminde Resûlullah'ın amcası Ebû Tâlib'e (öl. 620) atfedilir. Ebû Tâlib'in Resûlullah hakkındaki methiyeleri günümüze dek dillere pelesenk olmuştur. Aynı şekilde bir diğer amcası Hz. Abbâs'ın (öl. 32/653) onunla ilgili sözleri de tarihteki yerini almıştır. Hz. Peygamber'in şairlerinin şiirleri ise konuya bambaşka bir boyut kazandırmıştır. Özellikle muhadramûn şairlerinden olan isimler sayesinde de konu edebi bir sanat haline dönüşmüştür. Hassân b. Sâbit (öl. 60/680), Ka'b b. Mâlik (öl. 50/670), Abdullâh b. Revâha (öl. 8/629) ve Ka'b b. Zühre (öl. 24/645) Hz. Peygamber'e methiye dizgen isimlerin başında yer almaktadır. Bunlar daha önceleri kendi kabile ve nesepleri methetmek için söyledikleri sözlerini evirip bu sefer Hz. Peygamber için söylemeye başlamışlardır. Bu şairler İslâm öncesi dönemde Câhiliye şairleri olarak bilinse de İslâm dinini ve Peygamberi müdafaa şiirleri sayesinde tarihin unutulmaz sayfalarında kendilerine yer bulmuşlardır. Yine İslâm dinini sonradan seçen Meymûn b. Kays el-A'sa'nın (öl. 7/629) Hz. Peygamber için söylediği medih şiiri asırları aşip gelecek kuşaklara ilham olmuştur. Nâbîga el-Ca'dî'nin (öl. 65/685) Peygamberi öven şiiri de "Peygambere Methiye" sanatının ilk nüveleri arasında yerini almıştır.⁴

Peygambere övgü şiirleri Arap kültürünün önemli parçalarından biridir. Çünkü peygamberin geliş hayatın bütün alanlarını etkilemiştir. Özellikle insanların ve dolayısıyla şairlerin değer yargılarını

⁴ es-Sâid Kavrârî, *el-Medâihu'n-nebeviyye fi şî'rî'l-Endülüsi fi'l-Karnî's âmin el-Hicrî meğâminuhâ ve eşkâluhâ'l-fenniyye* (Cezayir: Batna Üniversitesi, Doktora Tezi, 2017), 31; Fellâh b. Mürşid İbn Halef el-Uteybî, "el-Medâihu'n-nebeviyye fi şî'r İbn Müleyk el-Hamevî", *Mecelltu'd-Dirâsâti'l-Arabiyye* 36/4 (2017), 2363.

değiştirmiştir. Daha önce kendi kavim ve başkanlarını öven⁵ şairler Hz. Peygamber'i övmeye başlamışlardır. İlk zamanlar medih şiirleri, Câhiliye döneminden alışılagelinen türden olsa da daha sonraları, insanların farklı hayat biçimi ve Müslümanların çeşitli etnik grupları sayesinde medih sanatı gelişmiş ve farklılaşmaya başlamıştır. Özellikle İslâm medeniyetinin tüm dünyaya yayıldığı hicri dördüncü asırdan itibaren farklı bir sanat haline bürünmüştür. Fâtımiler, Eyyübiler ve Memlûkler dönemi Peygambere medih şiirinin en revaç bulduğu dönemlerdir. Sonraki dönemlerde peygambere methiye şiirleri şevkiyyât ve bed'îyyât gibi birçok farklı isimlerle şöhret bulmuştur. Özellikle son yüzyıllarda Mısır ve Cezayir gibi birçok ülkede Mevlîdî'n-Nebî (Peygamberin Doğumu) ismiyle mevlüdiyyât ismiyle yankı bulmuştur.⁶

1. Medihin lügat ve Terim Anlamları

Medîh مَدِيح kelimesi, Arapça مَدَح mastar isminden veya مَدَح fiilinden türeyen bir isimdir. Çoğulu مَدَائِح şeklinde gelir. Kelimenin kök bakımından lügat anlamı, yermenin zıttı, övmek anlamındadır.⁷ Medîh ismi ise birini veya bir şeyi barındırdığı güzel vasıflarla övmektir.⁸ Bu övmenin Allah tarafından peygamberine hitaplarını da kapsamaktadır.⁹ Aynı şekilde kişinin kendisinde barındırdığı güzel huylarından veya davranışlarından dolayı övülmesine medîh denir.¹⁰

Medîhin terim anlamı ise bir kişinin, bir milletin veya bir halkın sahip olduğu ideal niteliklere ve yüksek değerlerine övgüde bulunanın hayranlığının ifadesidir.¹¹ Medîh övgü sanatı, takdir etmenin dili, değer ve ahlakı anma erdemleri ve idealleri alanıdır.¹² Medîh, güzel kişide bulunan fazilet ve vasıflarını övmektir. Bu açıdan bakıldığında peygambere olan medîhten kastedilen, konusu Hz. Peygamber'in zatını övmek olan şiir sanatıdır. Medîh, özü teşekkür, yüceltmek ve övülen kişinin faziletlerinden bahsetmek olan şiirsel bir amaçtır.¹³

Medîh sanatı, Arap şiirinin İslâm öncesi dönemden beri bilinen temel şiir amaçlarından biridir. Medîh, övgü, yüceltme ve hürmet sanatıdır.¹⁴ Arap edebiyatı sanatları arasında, tarihi hayatın belirli kısmının şiirsel bir kaydı olarak hizmet etmiştir. Meliklerin eylemlerinin, vezirlerin politikalarının ve komutanların cesaretlerinin ve âlimlerin kültürel durumlarının birçok yönünü tasvir ettiği için tarihi hayatın çeşitli yönlerini ortaya koymuştur. Bu sebepten bazı gizli durumları da açığa kavuşturmuştur. Tarihe, doğru ya da yanlış, tarihin bahsetmediği şeyleri eklemek ve böylece başka türlü bilinemeyecek birçok özelliğin ve rengin vurgulanmasına yardımcı olmuştur.¹⁵

Medîh diğer bir açıklamaya göre, şairin güzel hasletlere sahip olanlara duyduğu büyük takdiri gösteren,

⁵ Şevki Dayf, *Târîhu'l-edebî'l-Arabî - el-Aşrû'l-Câhili* (Mısır: Dârü'l-Ma'ârif, 1965), 21.

⁶ Bkz. Kavrârî, *Medâihu'n-nebeviyye fi ş'ri'l-Endülüsi*, 28.

⁷ Luvîs Ma'lûf el-Yesûî, *el-Müncid fi'l-luğa ve'l-a'lâm* (Beyrut: Dârü'l-Meşrik, 1960), 751; Mehmet Ünal, *Osmanlı Türkçesi Grameri Sözlüğü* (Isparta: El-Yay Yayıncılık, 2016), 269.

⁸ Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbü'l-Ayn*, thk. Mehdi el-Mahzûmî - İbrâhîm es-Sâmîrâî (Dâru Mektebeti'l-Hilâl, ts.), 3/188; Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Dâru Sadr, 1993), 2/589-590; Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâğa*, thk. Muhammed Basîl Uyûnu's-sûd (Beyrut: Dârü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1998), 2/199.

⁹ Ebü'l-Feth Bahâüddîn Muhammed b. Ahmed el-İşbîhî, *el-Müstetraf fi külli fennin müstezraf*, thk. Said Muhammed el-Leham (Beyrut: 'Alemü'l-Kütüb, 1998), 236.

¹⁰ Maseyliya Üneys - Kenze Ben Bût, *Kaşîdetu'l-Medîhi'n-nebevî fi ş'ri'l-Cezâirî'l-mu'aşır - Nemâzic Muhtara* - (Cezayir: Câmî'atu'l-'Arabî bin Mehdi ümmü'l-Bevâki Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 8.

¹¹ Emil Ya'kûb - Mişâl 'Asî, *el-Mu'cemü'l-Mufaşşal fi'l-luğati ve'l-edeb* (Beyrut: Dârü'l-Melâyîn, 1987), 2/1133.

¹² İbrâhîm Mustafâ vd., *el-Mu'cemü'l-vasîf* (Mısır: Dârü'l-Ma'ârif, 1973), 857.

¹³ Zekî Mübârek, *el-Medâihu'n-nebeviyye* (Lübnan: Dârü'l-Mahaccetü'l-Beydâ, 1935), 17; Cemîl Hamdâvî, *Şi'ru'l-Medîhi'n-nebevî fi'l-edebî'l-'arabî*, *Dîvânu'l-'arab*, 2007, <https://www.arabicnadwah.com/articles/madih-hamadaoui.htm>

¹⁴ Mehmet Ünal, *Türk-İslam Edebiyatı* (İstanbul: Lisans Yayınevi, 2020), 168.

¹⁵ Cebûr Abdünnûr, *el-Mu'cemü'l-edebî* (Beyrut: Dârü'l-İlm li'l-melâyîn, 1984), 245.

güzel erdemlerin bir listesi ve yüce meziyetlerin bir tasviridir. İbn Reşîk el-Kayrevânî (öl. 456/1064) ise medîhi şöyle tanımlamaktadır: “Şair bir padişahı methederken izlediği yol, övülen kişiyi zikrederek açıklamak ve onu yüceltmektir. Yine bunu yaparken anlamları yeterli, sözlerini kaba ve bayağılıktan uzak biçimde saf kullanır. Bununla birlikte kifayetsiz kısılıktan, haddi aşmaktan veya gereksiz uzatmalardan kaçınır. Örneğin Buhtürî bir halifeyi övdüğünde beyitlerini kısaltıp, manaları öne çıkarmak suretiyle kastettiği övme hedefine doğrudan ulaşmaya çalışmıştır.”¹⁶

2. Peygambere Methiye Sanatı

Peygambere methiye şiirleri, Peygamber'in ahlaki ve manevi vasıflarını sıralayarak onu övmeyi, O'nu görmeyi, kabrini ve Peygamber'in hayatına bağlı mukaddes mekânları ziyaret etme özlemini dile getirmeyi, Onun fetihlerini ve örnek niteliklerini yüceltmeyi ve maddi ve manevi mucizelerini dile getirmeyi ve kaleme almayı amaçlayan bir şiir sanatıdır.¹⁷

Zekî Mübârek (öl. 1952) Peygambere övgünün, tasavvufun öncülüğünü yaptığı ve yayılmasına sebep olduğu şiir sanatlarından biri olduğunu ifade etmektedir. Ona göre peygambere övgü, dini duyguların bir ifade şekli ve seçkin edebiyatın bir bölümüdür, çünkü medîh ifadeleri yalnızca dürüst ve samimiyetle dolu kalplerden gelir. Peygambere övgü başka bir ifadeyle, peygambere karşı samimi sevgi ve sarsılmaz bağlılıkla dolu kalplerden yayılan duygulardan doğan bir şiir türüdür.¹⁸

3. Peygambere Methiye Sanatının zuhuru

Araplar, uzak diyarlarda dünyanın bir ucunda farklı sistem ve üsluplarıyla yaşıyorlardı. Ne bir devlet ne bir otorite ne de tek bir kanunla yönetiliyorlardı. Bazıları Hristiyan bazıları Yahudi diğer bazıları ise putperest inancına sahipti. Hatta hiçbir inanca sahip olmayan kimseler de mevcuttu. Bunlar sürekli kavga ve çatışma halinde geçen farklı aşiret ve kabilelere mensuptu. Adeta kendilerini birleştirecek bir lider ve dağınık haldeki görüşlerini bir araya getirecek bir kurtarıcıyı beklerken, Hz. Peygamber Kureyş'in arasından çıkıp birlik ve beraberlik çağrısında bulundu. Arapları tek din ve tek sancak altında toplayan bu çağrı, kabileleri ve onların liderlerini sarstı ve ona inanıp inanmama ile bu çağrıyı desteklemek ile karşı çıkmak arasında kaldılar.

İslâm'a davet hususunda şiir, büyük bir rol üstlenmiştir. İslâm'ı savunan bir şairin şiirinde, Hz. Peygamber'e övgülere yer vermesi doğaldır. Öyle ki bu övgü, yüzyıllar sonra bağımsız hale gelecek olan peygambere methiye sanatının ilk tohumları sayılacaktır.

Peygambere yapılan övgülerin çoğu vefatından sonra dile getirilmiştir. Hz. Peygamber'in vefatı sırasında söylenen ifadelerin mersiye olmadığı, bunların medih ifadeleri olduğu söylenmiştir. Kişinin vefatından sonra yapılan övgüler ve onu yâd eden ifadeler mersiye (resâ) şeklinde algılansa da Hz. peygamber için durum böyle değildir. Onu öven ifadeler, medih ifadeler şeklinde tavsif edilmiştir.¹⁹ Bu durum karışıklığı, Hz. Peygamber'in vefatının akabinde sahabiler tarafından dile getirilen şiirler konusunda yaşanmıştır. Kaldı ki, bu tavsifler için, mersiyede söylenen medih ifadeler, şeklinde yapılacak bir açıklama konuyu izaha kavuşturacaktır. Diğer bir husus ise bu mersiye şiirleri tamamen medihe

¹⁶ Ebû Ali el-Hasan İbn Reşîk el-Kayrevânî, *el-Umde fi mehâsini's-şir ve âdâbih*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid (Kahire: Dâru'l-Cil, 1981), 2/128.

¹⁷ Cemil Hamdâvî, *Şi'ru'l-Medîhi'n-nebevî fi'l-edebî'l-arabî*, Dîvânü'l-'Arab, 2007, <https://www.arabicnadwah.com/articles/madih-hamadaoui.htm>; Üneys - Ben Bût, *Kaşîdetü'l-Medîhi'n-nebevî*, 10.

¹⁸ Mübârek, *el-Medâihu'n-nebeviyye*, 17.

¹⁹ Mübârek, *el-Medâihu'n-nebeviyye*, 17; Mehmet Ünal, *Bandırmalı-zade Mustafa Haşim Efendi'nin Divan-ı Manzumesi* (Isparta: Fakülte Kitabevi, 2019), 116.

adanmadığı için bunlar medih şiirleri şeklinde telakki edilmemiştir. Sonradan gelen bir şair için bu durum söz konusu değildir. Çünkü mersiye, ölüm anında veya sonrasında yapılan ağıttan ibarettir.

Bu ilmin tarihçesiyle ilgili ilk dönem ve sonraki âlimlerden kimsenin görüşüne rastlanmamaktadır. Son dönemin âlimlerinden Zekî Mübârek bu durumu; bu sanatta ustalaşanların, çoğu zaman en önde gelen şairler olmamasından kaynaklandığı şeklinde gerekçelendirmiştir. Ona göre peygambere methiye şiirleri, mersiye, tasvir ve nasib gibi şiir sanatları içinde meşhur bir bilim değildir. Bu tür, daha ziyade tasavvuf ortamlarında ortaya çıkan ve mutasavvıf olmayan çok az kişinin ilgi gösterdiği bir sanattır. Bununla birlikte, bunun şaheserler ve kompozisyonlar içermesi, medihten başka erdemlere sahip olması ve dini amaçlar gütmesi konunun ne derece incelenmeye değer olduğunu ortaya koymaktadır.²⁰

Bu sanatın ortaya çıkışının başlangıcı hakkında âlimlerin görüşleri birbirinden farklı olmuştur. Bazıları bunun zuhurunun Hz. Muhammed'in davetinin ortaya çıkmasıyla başladığını dile getirmişlerdir. Bunlara göre bu sanatın en önemli kaynakları ise Hz. Peygamber'in şairleri Hassân b. Sâbit, Ka'b b. Mâlik, Abdullâh b. Revvâha ve Ka'b b. Züheyr gibi isimlerin şiirleridir. Diğer bazıları ise bunun hicri yedinci yüzyılda yeni bir sanat dalı şeklinde ortaya çıktığıdır. Bazı âlimler ise bunu ilk dillendiren ismin Peygamberin amcası Ebû Tâlib olduğunu zikretmiştir. Diğer bazıları ise bunun ilk nüvelerinin, Câhiliye şairlerinden olan ve daha sonra İslâm dinini seçen el-A'sa'ya ait olduğu ifade edilmiştir.²¹ Tüm bu görüşler çerçevesinde bu sanat dalının temelini çok eskiye dayandığı ve zikredilen tüm isimlerin bir şekilde bu sanatın filizlenmesinde ve olgunlaşmasına katkı sunduğu apaçıktır.

4. Peygambere Yapılan Methiyelerin İlk Örnekleri

4.1. Ebû Tâlib'in Peygamberi metheden Şiiri

Mekke döneminde Resûlullah hakkında okunan şiirler hakkında belki de bilinen ilk şey, dedesinin vefatından sonra Resûlullah'ın amcası ve hamisi olan Ebû Tâlib'e atfedilen şiirdir. İbn Sellâm el-Cumahî (öl. 231/846), Ebû Tâlib'in, iyi konuşan ve Mekke'nin en önde gelen şairlerinden biri olarak kabul edildiğini ifade etmiştir.²²

Aşağıda zikredilen mısralar, Ebû Talib'in söylediği uzun şiirinden bir bölümdür. Ebû Tâlib bu dizeleri, Hz. Peygamber ve Müslümanlar müşrikler tarafından muhasara altına alındığında Hz. Peygamber'i savunma amacıyla söylemiştir. Şiirin başında zikredilen mısralara da kısaca değinmek gerekiyor. Çünkü şiirin sibak ve siyakı birbirleriyle ilişkilidir. Ebû Tâlib zikrettiği aşağıdaki mısralardan önce, şiirin başında, müşrikleri Hz. Peygamber'e olan düşmanlıkları ve boykotlarından ötürü suçlamıştır. Kureyşlilerin düşmanlarıyla hareket ettiklerini ve kötülükte ittifak kurduklarına değinmiş ve bu yaptıklarının zalimane olduğunu, kendilerinin onların bu tutum ve davranışlarını dikkate almayacaklarını vurgulamıştır. Daha sonra Resûlullah'ı korumak konusundaki kararlılığını teyit ederek, akrabalarını Kâbe'nin önünde toplayıp koruma sözü vermiş ve bunu Arapların bütün mukaddesatına yemin ederek belirtmiştir. Burada, Kâbe'ye olan saygısını dile getirip onu düşmanların aldatmalarına karşı koruyacağına dair uzun uzadıya yeminlerde bulunmuştur. Aşağıda ise Ben-i Hâşim'in Hz. Peygamber'in etrafında var gücüyle silahlarıyla onu savunacaklarını anlatacaktır. O bunu çok güzel ve coşkulu bir dille ifade etmektedir. Daha sonra Rasûlullah'ın ahlakını zikrecek ve onun bu korumayı, etrafındaki bu

²⁰ Mübârek, *el-Medâihu'n-nebeviyye*, 18.

²¹ İbn Halef el-Uteybî, "el-Medâihu'n-nebeviyye fi şî'r İbn Müleyk", 2363; Mahmûd Alî Mekkî, *el-Medâihu'n-nebeviyye* (Mısır: Mektebetü Lübnân, 1991), 7.

²² Ebû Abdillâh Muhammed b. Sellâm el-Cumahî, *Tabakâtü fuhûli's-şu'arâ*; thk. Mahmûd Muhammed Şâkir (Cidde: Dârü'l-Medenî, ts.), 1/244.

yoğun ilgiyi hak ettiğini anlatacaktır.

Ebû Tâlib, Hz. Peygamber'i şu ifadelerle savunmuş ve övmüştür:

وَهَلْ مِنْ مُعِيذٍ يَنْقِي اللَّهَ عَادِلٍ	فَهَلْ بَعْدَ هَذَا مِنْ مُعَاذٍ لِعَائِدٍ
تُسَدُّ بِنَا أَبْوَابِ تَرْكٍ وَكَابِلٍ	يُطَاعُ بِنَا الْأَعْدَا وَوُدُّوا لَوْ أَنَا
وَنَطْعُنُ إِلَّا أَمْرَكُمْ فِي بِلَابِلٍ	كَذِبْتُمْ وَبَيَّتَ اللَّهُ تَرْكُكُمْ مَكَّةَ
وَلَمَّا نَطَاعِنُ دُونَهُ وَنُنَاصِلُ	كَذِبْتُمْ وَبَيَّتَ اللَّهُ نُبْرَى مُحَمَّدًا
وَنَذْهَلُ عَنْ أُنْبَانِنَا وَالْحَلَابِلِ	وَنُسَلِّمُهُ حَتَّى نُصْرَعَ حَوْلَهُ
نُحُوضُ الرِّوَايَا تَحْتَ ذَاتِ الصَّلَاصِلِ	وَيَبْهَضُ قَوْمٌ فِي الْحَدِيدِ إِلَيْكُمْ
مِنَ الطَّعْنِ فِعْلَ الْأَنْكَبِ الْمُتَحَامِلِ	وَحَتَّى يُرَى دُو الصِّعْنِ يَرْكَبُ رَدْعُهُ
لِنَلْتَبِسُنُ أَسْيَافِنَا بِالْأَمَاتِلِ	وَإِنِّي لَعَمْرُ اللَّهِ إِنْ جَدَّ مَا أَرَى
أَجِي ثِقَّةَ حَامِي الْحَقِيقَةِ بَاسِلِ	بَكَفِّ امْرِيءٍ مِثْلِ الشَّيْهَابِ سَمَيْدِعِ
عَلَيْنَا وَ تَأْتِي جَجَّةً بَعْدَ قَابِلِ	شُهُورًا وَأَبَايَاً وَحَوْلًا مُجْرَمًا
يَحُوطُ الدِّمَارُ غَيْرَ دَرْبِ مُوَالِكِ	وَمَا تَرَكَ قَوْمًا لَا أَبَ لَكَ سَيِّدًا
ثَمَالُ الْيَتَامَى عِصْمَةٌ لِلْأَرَامِلِ	وَأَبْيَضُنْ يُسْتَسْقَى الْعَمَامُ بِوَجْهِهِ
فَهُمْ عِنْدَهُ فِي نِعْمَةٍ وَفَوَاضِلِ	يُلَوِّدُ بِهِ الْهَلَاكُ مِنْ آلِ هَاشِمِ

Bundan Sonra iltica edecek kimsenin bir sığınağı var mıdır? Allah'tan korkan ve adil başvurulabilecek biri var mıdır?

(Kureyşliler), düşmanlarımızın bizim hakkımızdaki sözlerine uyuyorlar. Türk ve Kâbil'in kapılarını üzerimize kapatmak istiyorlar.²³

Allah'ın evine yemin olsun ki! Yalan söylüyorsunuz. Bizim Mekke'yi bırakıp ayrılacağımız sizler için ancak bir kuruntudur.

²³

Bizi Mekke'den sürüp Türk ve Kabil'in uzak topraklarına sürgün etmek istiyorlar.

Allah'ın evine yemin olsun ki! Yalan söylüyorsunuz. Biz Muhammed'i mücadelesiz ve savaşız olmadan zorla elimizden alınmasına müsaade etmeyeceğiz.

Onun etrafında mücadele etmeden, Hatta çocuklarımıza ve eşlerimize aldırılmayıp onun için öldürülmeden onu size teslim etmeyeceğiz.

Bir grup insan demir zırhlarla karşınızda duracak, Onların misali; su tulumları taşıyan devenin ayağa kalkması gibidir.²⁴

Haset eden düşmanımıza kana bulandırmadan, Güçlü biçimde yandan bıçaklamadan onu (Muhammed'i) bırakmayacağız.

Allah'a, hayatım üzerine yemin ederim ki şayet iş daha da büyürse, Kılıçlarımız ileri gelenlerin (Kureyş eşrafının) kanıyla bulanacaktır.

Kılıç, kayan yıldız gibi parlayan Samayda'nın²⁵ avucundadır. O bizim kardeşimiz (bizden biri) hakkı savunan cesaret timsalidir.

Biz bu savaşa; aylar ve günlerce hatta bütün bir yıl ve ardı sıra yıllarca buna karşı koymaya muktediriz.

İnsanların maiyetindekileri koruyan efendilerini terk etmeleri, Kahrolası zayıf kimselerin çirkin davranışlarından başka bir şey değildir.

O tertemizdi. Onun sayesinde bulutlar yağmura durur. O yetimlerin sığınağı dulların ise koruyandır.

Haşimoğullarından yolunu kaybedenler ona sığınır. Onun yanında nimet ve bolluk içinde yaşarlar.²⁶

İbn Hişâm (öl. 218/833), Ebû Tâlib'in son dizleri hakkında şunları belirtir: Güvendiğim birinden şöyle işittim: Medine halkı kıtlık çekiyordu. Halk Resûlullah'a gelerek durumu ona şikâyet etti. Bunun üzerine minbere çıkıp yağmur duasında bulundu. Çok geçmeden öyle bir yağmur yağdı ki her tarafı su bastı. Bu sefer halk bir felaketin olacağı hakkında tekrar Resulüllaha'a şikâyette bulundular. Resulüllah şöyle buyurdu: Allah'ım yağmuru bizim için rahmet yap azap değil. Sonra Medine'nin etrafı çelenk haline dönmüş vaziyette bulutlar kayboldu. Resûlüllah şöyle buyurdu: Eğer Ebû Tâlib bu güne kavuşsaydı, memnun olurdu. Ashabından bazıları ona şöyle dediler: Ey Allah'ın Resûlü sanki siz, onun söylediği: *O tertemizdi. Onun sayesinde bulutlar yağmura durur. O, yetimlerin sığınağı dulların ise koruyandır.* O da: Evet dedi.²⁷

4. 2. Abbâs b. Abdulmuttalib'in Peygamberi metheden Dizeleri

Rivayete göre Hz. Abbâs, Ya Resûlullah! İzin verirseniz sizi methetmek istiyorum, der. Hz. Peygamber ise ona, ağzın dert görmesin, deyip onaylayınca Hz. Abbâs şunları dile getirir:²⁸

وَصَاءَتْ بُنُورِكَ الْأُفُقُ

وَأَنْتَ لَمَّا وُلِدْتَ أَشْرَقَتْ الْأَرْضُ

النُّورُ وَسُبُلُ الرَّشَادِ نَخْرَقُ

فَنَخْنُ فِي ذَلِكَ الضُّمَيَاءِ وَفِي

Sen doğduğunda yeryüzü parıldıdı ve ufuk senin nurunla aydınlandı.

²⁴ Onların silahlarının şakırtılarını duyacaksın.

²⁵ Samayda' İbn Kâtûrâ', meşhur eski Arap kabilesi Cürhüm'ün meşhur liderlerinden biridir. Bkz. Abdülmelik İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye li İbn Hişâm*, thk. Mecdî Fethî es-Seyyid (Tanta: Dârü's-Sahabe li't-Türâs, 1995), 1/345.

²⁶ Abdülmelik İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye li İbn Hişâm*, thk. Mustafâ es-Sukâ vd. (Mısır: Mektebetu ve Matba'atu Mustafâ el-Bâbâ el-Halebî, 1955), 1/275-276.

²⁷ İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1995, 1/352-353.

²⁸ İzzeddin İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe fi Marîfeti's-şahâbe*, thk. Ali Muhammed Muavviz - Adil Ahmed Abdülmevcüd (Beirut: Dârü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 2003), 2/165.

Bizler bu aydınlıkla, nur ve ufuk açan yollarda yürüyoruz.

4. 3. Hassân b. Sâbit'in Peygamberi Öven Şiirleri

Hassân b. Sâbit, Hz. Peygamber'in güzide şairlerinden biridir. O, İslâm öncesi dönemde de şiir konusunda geniş bir öne sahiptir. Gençliğinde tıpkı Câhiliye şairlerinden Nâbiğa ez-Zübyânî ve A'sâ gibi dönemin krallarına methiyeler dizmiştir. Kabilesi Hazrec'in sözcülerindedir. Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde İslâm'ı kabul etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber onu kendine şair olarak kabul etti. Rivayete göre Hz. Peygamber onun için şu ifadeleri kullanmıştır: Allah'ım Hassân'ı Rûhulkudus'le²⁹ destekle.³⁰

Hassân b. Sâbit'in İslâmî döneme ait şiirlerinin çoğu diğer şairlerle atışmalar şeklindeki Müsâcelât ve Nakâiz türü veya şehit olan sahabiler hakkındaki şiirlerden oluşmaktadır. Bunun için Hz. Peygamber'e medih şiirleri onun için ayrı bir konuyu oluşturmamaktadır. Yaptığı övgüler kasidelerinin belli bölümlerde geçen mısralardan ibarettir.³¹

Hassân b. Sâbit'in Hz. Peygamber'i methettiği şiirlerden biri Ebû Süfyân'ın (öl. 31/651) mısralarına karşı söylediği şu dizelerdir:

وَرُوْحُ الْفُؤْسِ لَيْسَ لَهُ كِفَاءُ

وَجَبْرِيْلُ أَمِيْنُ اللهِ فَيُنَا

يَقُوْلُ الْحَقُّ إِنْ نَفَعَ الْبِلَاءُ

وَقَالَ اللهُ قَدْ أُرْسَلْتُ عَبْدًا

فَقُلْتُمْ مَا نُجِيبُ وَمَا نَسَاءُ

شَهِدْتُ بِهِ فَقُومُوا صَدَّقُوهُ

Allah'ın güvendiği Cebrail ve Rûhulkudus aramızda... Onun eşi benzeri yoktur.

Allah dedi ki: Sizi sınamak için hakkı söyleyen bir kulumu size elçi gönderdim.

Ben ona şahadet ederim, öyleyse siz de onu tasdik ediniz. Sizler ise ona icabet etmez ve onu kabul etmeyiz dediniz.³²

Hassân b. Sâbit Kasidesinin devamında şunları söyler:

أَمِيْنُ اللهِ شَيْمَةٌ الْوَفَاءُ

هَجَوْتُ مُبَارَكًا بَرًّا حَنِيفًا

وَيَمْدَحُهُ وَيُنْصُرُهُ سَوَاءُ

فَمَنْ يَهْجُو رَسُولَ اللهِ مِنْكُمْ

لِعَرْضِ مُحَمَّدٍ مِنْكُمْ وَقَاءُ

فَإِنَّ أَبِي وَالِدَهُ وَعَرْضِي

(Ebû Süfyân) Sen! Tertemiz, mübarek ve Allah'tan güvenilirliği olamı yeriyorsun. Onun tabiatı vefa

²⁹ Cebrail ile veya kendi tarafından onu destekle anlamındadır.

³⁰ Ebü'l-Ferec Ali b. el-Hüseyin el-İsfahânî, *el-Eğânî*, (Kahire: Dârü'l-Kutübi'l-Mısriyye, 1950), 4/137-139.

³¹ Ali Mekki, *el-Medâihu'n-nebeviyye*, 13.

³² Ebü'l-Velîd Hassân İbn Sâbit, *Divânu Hassân b. S. âbit*, thk. Abde Ali Mühenna (Beyrut: Dârü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1994), 20.

üzerine kuruludur.

Sizden kim onu yererse veya onu övüp ona yardım ederse bilsin ki ona ne fayda nede zarar verir.

Andolsun ki! Atam, onun atası ve ben, Muhammed'e feda olalım.³³

Hassân b. Sâbît yukarıdaki mısralarında, Hz. Peygamber'in iyiliklerinden ve güzel meziyetlerinden bahsetmiş, onu tasdik edip ona ve iman etmeye çağırmıştır. Onu kulların üzerine ışık saçan bir nur ve insanları iyiliğe hidayet eden bir elçi olarak tasvir etmiştir.

Hassân b. Sâbît'in Hz. Peygamber'e methiye şiiri şeklinde ele alınabilecek ve bu konuya tahsis edilebilecek en önemli şiirleri Hz. Peygamber için söylediği mersiye şiirleridir. O kasidenin birinde Hz. Peygamber için şu ifadeleri dile getirmektedir:

مَعَ الرَّسُولِ تَوَلَّى عَنْهُمْ سَحْرًا

نَبِّ الْمَسَاكِينِ أَنَّ الْخَيْرَ فَارَقَهُمْ

وَرَزُقُ أَهْلِي إِذَا لَمْ يُؤْنِسُوا الْمَطْرًا

مَنْ ذَا الَّذِي عِنْدَهُ رَحْمِي وَرَاجِلِي

Miskinlere haber verin ki, Peygamberin gidişiyile (vefatıyla) İyilik onları terk etti. Şafak (ile birlikte tüm bereketler) arkasını dönüp kayboldu.

Azıgım, bineğim ve ailemin rızkı kimin yanındadır? Şayet yağmur cimrilik ederse kim bizleri bereketlendirecek?³⁴

Hassân b. Sâbît başka bir mersiyesinde Hz. Peygamber'i şu mısralarla övmektedir:

وَلَا تَمَلَّنْ مِنْ سَحِّ وَإِعْوَالِ

يَا عَيْنُ جُودِي بِدَمْعِ مَنْكَ إِسْبَالِ

Ey göz! Dök, dökemediğin kadar gözyaşı. Ağlamaktan ve ağıt yakmaktan yorulma.³⁵

Hassân b. Sâbît'in diğer bir mersiyesinde ise şunları belirtir:

مَنْيَ أَلِيَّةَ بَرٍّ، غَيْرِ إِفْنَادِ

أَلَيْتُ مَا فِي جَمِيعِ النَّاسِ مُجْتَهِدًا،

مِثْلَ النَّبِيِّ، رَسُولِ الرَّحْمَةِ الْهَادِي

تَاللهِ مَا حَمَلْتُ أَنْتِي، وَلَا وَصَعْتُ

أَوْفَى بِدِمَّةِ جَارٍ، أَوْ بِمِيعَادِ

وَلَا بَرَا اللهُ خَلْقًا مِنْ بَرِّيَّةِ

مُبَارَكَ الْأَمْرِ ذَا عَدَلٍ وَإِشَادِ

مَنْ الَّذِي كَانَ نُورًا يُسْتَضَاءُ بِهِ،

³³ İbn Sâbit, *Divânu Hassân b. S. âbit*, 20-21.

³⁴ İbn Sâbit, *Divânu Hassân b. S. âbit*, 102.

³⁵ Ebü'l-Velîd Hassân İbn Sâbit, *Divânu Hassân b. S. âbit Şâ'irü'r-Resûl*, thk. Seyyid Hanefi Hüsneyn (Mısır: el-Müessesetü'l-Mısıriyyetü'l-'Amme, 1963), 190.

وَأَبْدَلِ النَّاسَ لِلْمَعْرُوفِ الْجَادِي

مُصَدِّقًا لِلنَّبِيِّينَ الْأَلَى سَلْفُوا،

أَصْبَحْتُ مِنْهُ كَمَثَلِ الْمُفْرَدِ الصَّادِي

يَا أَفْضَلَ النَّاسِ، إِنِّي كُنْتُ فِي نَهْرِ

Dostdoğru ve yalana muhal olmayacak şekilde, Bütün insanların içindekiyle yemin ederim...

Allah'a yemin olsun ki, hiçbir kadın onun gibi merhamet kaynağı bir peygambere hamile kalmamış ve onun gibisini doğurmamıştır.

Yemin ederim! Allah, komşusunun hakkını gözeten veya sözüne sadık ondan daha vefalı birini yaratmamıştır.

Allah etrafını aydınlatan ondan daha iyi bir ışık, adalet ve irşad sahibi kutsal kimse yaratmamıştır.

O, önceki peygamberleri doğrulayan, İnsanlara iyilikte ve cömertlikte en fedakâr olandı.

Ey insanların en erdemlisi! Ben bir nehirdeydim. Ondan (peygamberden) sonra ise, (çöllerde) başıboş susuz kalakaldım.³⁶

Hassân b. Sâbit'in bir diğer mersiyesinde Hz. Peygamber'i şöyle methetmektedir:

كُلِّتُ مَا قِيَهَا بِكُلِّ الْأُرْمِدِ

مَا بَالُ عَيْنِكَ لَا تَنَامُ كَأَنَّمَا

يَا خَيْرَ مَنْ وَطِئَ الْحَصَى لَا تَبْعُدِ

جَزَعًا عَلَى الْمَهْدِيِّ أَصْبَحَ ثَاوِيًا

عَيْنُكَ قَبْلَكَ فِي بَيْعِ الْعُرْفِدِ

وَجْهِي يَبِيحُ التُّرْبَ لَهْفِي لَيْتَنِي

Uyuyamayan gözlerinin nesi var? Sanki göz damarlarına acı sürme çekilmiş.

Bu, kabrinde yatan hidayet sahibi Peygamber için olan endişemdir (üzüntümdür).

Ey yeryüzüne ayak basanların en hayırlısı, bizi bırakma! Yüzüm seni tozdan koruyor.

Ah, keşke senden önce Medine'nin mezarlığına gömülüp yok oluverseydim.³⁷

Hassân b. Sâbit'in başka bir mersiyesinde ise şunları belirtir:

مُنِيرٌ وَقَدْ تَعْفُو الرُّسُومَ وَتَهْمِدُ

بَطْنِيَّةَ رَسْمٍ لِلرَّسُولِ وَمَعْهَدُ

بِهَا مُنِيرُ الْهَادِي الَّذِي كَانَ يَصْعَدُ

وَلَا تَتَمَجِّي الْأَبَاتُ مِنْ دَارِ حُرْمَةٍ

³⁶ İbn Sâbit, *Divânu Hassân b. S. âbit*, 66-67; Bkz. Faruk Çiftçi, "Hassân B. Sabit'in Hz. Peygamber İçin Söylediği Mersiye", *Kahramanmaraş Sütçü İmam İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (2004), 93-94.

³⁷ İbn Sâbit, *Divânu Hassân b. S. âbit*, 65; İbni Hişâm, *Sîretü'n-nebiyy*, 1/669; Ebû Abdillâh Muhammed İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳâtü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir 'Ata (Beyrut: Dârü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1990), 2/246.

وَرُبُّعٌ لَهُ فِيهِ مُصَلَّى وَمَسْجِدٌ

وَوَاضِحٌ أَثَارٍ وَبَاقِي مَعَالِمِ

مِنَ اللَّهِ نُورٌ يُسْتَنْصَأُ وَيُوقَدُ

بِهَا حُجْرَاتٌ كَانَ يُنْزَلُ وَسَطَهَا

أَتَاهَا الْبَيْلَى قَالَأَيُّ مِنْهَا تُجَدُّ

مَعَارِفُ لَمْ تُطْمَسْ عَلَى الْعَهْدِ أَيُّهَا

وَقَبْرًا بِهَا وَارَاهُ فِي التُّرْبِ مُلْجِدٌ

عَرَفْتُ بِهَا رَسْمَ الرَّسُولِ وَعَهْدَهُ

عُيُونٌ وَمِثْلَاهَا مِنَ الْحَقِّ تُسْعَدُ

ظَلَّلْتُ بِهَا أَبْجِي الرَّسُولِ فَاسْعَدَتْ

Taybe'de³⁸ Peygamberin izleri ve ışık saçan mekânı bulunmaktadır. Bu izler bazen yok olup bazen de gün yüzüne çıkmaktadır.

Kutsal evin izleri ise yok olmamıştır. Orada yol gösterici (Peygamber) minbere çıkardı.

Apaçık izler, arda kalan nişaneler ile onun namaz kıldığı yer ile mescidindeki evin izleri hala silinmemiştir.

Orada (hala duran) odalar var. Oraya Allah tarafından orta yerine nur inerdi ve (insanlar) onunla aydınlanır ve yolunu bulurdu.

Zaman geçse de izleri hala silinmemiş. Üzerinden felaketler geçtikçe izleri daha da ortaya çıktı.

Onunla (kalan işaretlerle) Peygamberin izlerini, Dönemini ve toprağa gömülen kabrini tanıyıp hatırladım.

Orada durup Resule ağladım. Ne mutlu! Ona gözyaşı dökken gözler ve kirpiklere...³⁹

4.4. Ka'b b. Mâlik'in Peygamberi Öven Şiirleri

Ka'b b. Mâlik, Hassân b. Sâbit ve Abdullâh b. Ravvâha ile birlikte kendini, İslâm'ı ve Resûlullah'ı savunmaya adanmış ve müşrik şairlere reddiyeler veren Ensar'ın meşhur üç şairinden biridir. İbn Sellâm, Ka'b'ı "iyi bir şair" olarak tanımlar. Onun şiirlerin çoğu Resûlullah'ı ve onun fetih sahnelerini konu edinmektedir. Ka'b Uhud savaşından sonra Hübeyle b. Ebî Vehb el-Mahzûmî'ye cevap verdiği uzun bir kaside dile getirmiştir.⁴⁰ Bu şiirinde Müslümanların Resûlullah'ın etrafında toparlanmasını ve ona olan bağlılıklarını tasvir etmiş ve Resûlullah'ı övmüştür. Ka'b b. Mâlik bunu şöyle dile getirmiştir:

إِذَا قَالَ فِينَا الْقَوْلَ لَا نَنْطَلِعُ

وَفِينَا رَسُولُ اللَّهِ تَنْتَبِعُ أَمْرَهُ

يُنْزَلُ مِنْ جَوْ السَّمَاءِ وَيُرْفَعُ

تَدْلَى عَلَيْهِ الرُّوحُ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ

İçimizde emrine uyduğumuz Allah'ın Resulü vardır. Bizim hakkımızda bir şey söylediğinde, başkasının sözüne bakmayız.

³⁸ Medine şehrinin diğer bir adıdır. Bkz. İbn Sâbit, *Divânu Hassân b. S.âbit*, 60.

³⁹ İbn Sâbit, *Divânu Hassân b. S.âbit*, 60-61.

⁴⁰ el-Cumahî, *Fuḥûlu's-şu'arâ*; 1/220-223; İbni Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, 1955, 2/132. Halil İbrahim Kocabıyık, "Arap Dilinde Siyak (Bağlam): Dil Dışı Bağlam Örneği", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 32 (2023), 1181-1190.

Cebrail Rabbi tarafından gökyüzünden ona inip yükselir.⁴¹

Ka'b b. Mâlik başka bir şiirinde şunları belirtir:

نَعِي الْقَلْبِ مُصْطَبِرًا عَزُوفًا

رَبِّسُهُم النَّبِيُّ وَكَانَ صَلْبًا

وَجَلْمٍ لَمْ يَكُنْ نَزَقًا خَفِيفًا

رَشِيدُ الْأَمْرِ ذُو حُكْمٍ وَعِلْمٍ

Onların lideri Hz. Peygamberdi. O Sağlam, temiz kalpli, sabırlı ve fedakârdı.

İşini iyi bilen, hikmet, ilim ve hoşgörü sahibiydi. Bilinçsiz fevri biri değildi.⁴²

4.5. Abdullâh b. Revâha'nın Peygamberi Öven Şiirleri

Abdullâh b. Ravâha, Resûlullah'ın şairlerinde biri olup şiirlerini sadece Hz. Peygamber'i ve İslamiyet'i savunmak amacıyla dile getirmiştir. O Akabe biatına katılan ve Resûlullah'ın kâtipliğini yapan önde gelen sahabilerden biridir.⁴³ Hz. Peygamber hicretin yedinci senesinde ümre kazasını yerine getirmek amacıyla Mekke'ye girdiğinde Abdullâh b. Ravâha onun devesinin yular tutarak Resûlullah ile ilgili aşağıdaki mısraları dile getirmiştir:⁴⁴

خَلُّوا فِكْلَ الْخَيْرِ فِي رَسُولِهِ

خَلُّوا بَنِي الْكُفَّارِ عَنْ سَبِيلِهِ

فِي صُحُفٍ تُنَلِّي عَلَى رَسُولِهِ

فَدَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ فِي تَنْزِيلِهِ

يَا رَبُّ إِنِّي مُؤْمِنٌ بِقَبِيلِهِ

بِأَنَّ خَيْرَ الْقَتْلِ فِي سَبِيلِهِ

نَحْنُ ضَرَبْنَاكُمْ عَلَى تَأْوِيلِهِ

أَعْرَفَ حَقَّ اللَّهِ فِي قَبُولِهِ

ضَرْبًا يُزِيلُ الْهَامَ عَنْ مَقِيلِهِ

كَمَا ضَرَبْنَاكُمْ عَلَى تَنْزِيلِهِ

أَوْ يَرْجِعَ الْحَقُّ إِلَى سَبِيلِهِ

وَيُذْهِلُ الْخَلِيلَ عَنْ خَلِيلِهِ

Ey Kâfirler! Allah Resûlunun yolundan açılın. Açılın çünkü bütün iyilikler Allah'ın elçisindedir.

Rahman bunu Kuran'da ve peygamberine okunan kitaplarda bildirmiştir:

⁴¹ Ebû Abdillâh Kâ'b İbn Mâlik, *Dîvânü Kâ'b b. Mâlik el-Enşârî*, thk. Sâmî Mekkî el-'Anî (Bağdat: Mektebetü'n-Nahda, 1966), 224; Ebû Abdillâh Kâ'b İbn Mâlik, *Dîvânü Kâ'b b. Mâlik el-Enşârî*, thk. Mecîd Tarrâd (Beyrut: Dâru Sadr, 1997), 59-60; İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1955, 2/133.

⁴² İbn Mâlik, *Dîvânü Kâ'b b. Mâlik el-Enşârî*, 1966, 236; Yûsûf en-Nebhânî, *el-Mecmû'atü'n-Nebhâniyye fi'l-Medâihî'n-nebeviyye* (Beyrut: el-Matba'atü'l-Edebiyye, 1902), 1/236.

⁴³ Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed el-Askalânî, *el-İşâbe fi temyizi's-şahâbe*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd - Alî Muhammed Muavviz (Beyrut: Dârü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1994), 4/72.

⁴⁴ Ebü'l-Mudarrab Kâ'b İbn Zühayr, *Dîvânü Kâ'b b. Zühayr*, thk. Alî Fâ'ûr (Beyrut: Dârü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1997), 91; Alî Mekkî, *el-Medâihu'n-nebeviyye*, 32-35.

En iyi şey, O'nun uğrunda savaşmaktır. Ya Rab! Onun söylediklerine inanıyorum.
Allah'ın onu neden kabul ettiğini biliyorum. Bizler onun yorumuyla sizleri alaşağı ettik.
Onu indirmek (Mekke'ye sokmak) için de sizi yendik. Öyle bir yenilgi ki, başları yerinden etti.
Bu yenilgi arkadaşı arkadaşından etti. Veya bu yenilgi hakkın yoluna girmesine vesile oldu.⁴⁵

Abdullâh b. Ravâha başka bir şiirinde Peygamberi şöyle metheder:

أَنْتَ الرَّسُولُ فَمَنْ يُحَرِّمُ نَوَافِلَهُ وَالْوَجْهَ مِنْهُ فَقَدْ أَرَزَى بِهِ الْقَدْرُ

فَتَبَّتْ اللَّهُ مَا آتَاكَ مِنْ حَسَنٍ فِي الْمُرْسَلِينَ وَنَصْرًا كَأَلْدِي نُصِرُوا

إِنِّي تَفَرَّسْتُ فِيكَ الْخَيْرَ نَافِلَةً فِرَاسَةً خَالَفَتْ فِيكَ الَّذِي نَظَرُوا

Sen Resulsün, O halde kim onun iyiliklerinden ve ona yakınlıktan mahrum kalmışsa kader onu rezil etmiştir.

Allah, peygamberler arasında sana verdiği iyilikleri daim eyledi ve yardım edilenler gibi seni zafere ulaştırdı.

Gerçekten de sende, bakanların bakıp da göremedikleri iyilik ve cesareti fark ettim.⁴⁶

Abdullâh b. Ravâha Hz. Peygamber'e veda edip Mute savaşına giderken şöyle seslenmiştir:

خَلَفَ السَّلَامُ عَلَى الْمُرِيِّ وَدَعَّعْتُهُ فِي النَّخْلِ خَيْرٌ مُشْتَبِعٍ وَخَلِيلِ

Hurma ağaçları arasında veda ettiğim kişiye selam olsun. O en iyi yas yutan ve dosttur.⁴⁷

4.6. Ka'b b. Zühayr'in Peygamberi Öven Şiiri

Ka'b b. Zühayr'in Hz. Peygamber'i metheden şiirinin şöhreti tüm asırları aşip günümüze dek ulaşmıştır. Onun Resûlullah'ı öven sözleri adeta tarihe altın harflerle yazılmıştır. Ka'b b. Zühayr şair aileye mensup bir isimdir. Babası Câhiliye döneminin meşhur muallaka şairlerinden biridir. Ka'b, İslamiyet'i geç dönemde kardeşi Büceyr'in vesilesiyle kabul etmiştir. Senelerce Müslümanları ve İslamiyet'i hicveden Ka'b, yaptıklarına pişman olmuş ve Hz. Peygamber'in Taif kuşatmasından sonra Resûlullah'ın yanına varıp meşhur Kaşîdetü'l-bürde adlı uzun kasidesini okumuştur.⁴⁸

Ka'b b. Zühayr bu kasidesi elli beş beyitten oluşmaktadır. Câhiliye şiirlerin geleneğinde olduğu gibi mukaddimesini gazel beyitleriyle süslemiştir. Burada Hz. Peygamber'i betimlemiştir. Onu güzel gözlü ve hoş sesli ceylan yavrusuna benzetmiştir. Şair daha sonra şiirini, Arap şiirinin geleneksel deve tasvirini yaparak devam ettirmiştir. Dava sonra ise şiirin asıl konusuna ki burada Resûlullah'tan af isteyip özür

⁴⁵ Ebû Muhammed Abdullâh İbn Revâha, *Dîvânü Abdillâh b. Revâha ve dirâse fi sîretihî ve şi'rih*, thk. Velîd Kassâb (Riyad: Dâri'ul-Ulûm, 1982), 34, 91, 144-145; el-Askalânî, *el-İşâbe*, 6/75.

⁴⁶ İbn Revâha, *Dîvânü Abdillâh b. Revâha*, 94; İbni Hişâm, *Sîretü'n-nebiyy*, 2/374.

⁴⁷ İbn Revâha, *Dîvânü Abdillâh b. Revâha*, 37, 95.

⁴⁸ Bkz. İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1955, 2/501; el-Cumahî, *Fuḥûlu's-şuarâ*; 1/99,100; Alî Mekkî, *el-Medâihu'n-nebeviyye*, 44-53. Halil İbrahim Kocabıyık, "Arap dilinde ifadelerin sanatlı kullanımı: Fesâhat", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 31 (2022), 1115-1120.

dilediği ve onu övdüğü dizelerine geçiş yapmıştır. Ka'b b. Zühayr bunu şöyle dile getirmiştir:

وَالْعَفْوُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ مَأْمُولٌ	أُثْبِتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَوْ عَدَنِي
فُرْآنَ فِيهَا مَوَاعِيظٌ وَتَفْصِيلٌ	مَهْلًا هَذَاكَ الَّذِي أُعْطَاكَ نَافِلَةَ الْ
أُذْنِبُ وَلَوْ كَثُرَتْ عَنِّي الْأَقَاوِيلُ	لَا تَأْخُذَنِي بِأَقْوَالِ الْوُشَاةِ وَلَمْ
أَرَى وَأَسْمَعُ مَا لَوْ يَسْمَعُ الْفَيْلُ	لَقَدْ أَفْوَمُ مَقَامًا لَوْ يَقْوَمُ بِهِ
مِنَ الرَّسُولِ بِإِذْنِ اللَّهِ تَنْوِيلُ	لَطَلَّ يُرْعَدُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ لَهُ
فِي كَفِّ ذِي نَقَمَاتٍ قَيْلُهُ الْفَيْلُ	حَتَّى وَضَعْتُ يَمِينِي لَا أَنْزَعُهُ

Bana, Resûlullah'ın beni uyardığı haberi verildi. Resûlullah'tan umulan bağışlamaktır.

Sana öğütler ve tüm gerçekleri içeren yüce Kur'an'ı hediye Allah için bana eman ver.

Beni muhbirlerin sözleriyle yargılamayın, çünkü hakkımda birçok söylenti olsa da ben günah işlemedim.

Öyle bir makamdayım ki Şayet bir fiil gördüğümü ve işittiğimi görüp duyabilseydi ödü patlardı.

Ancak Allah'ın izniyle Resûlullah'tan bir bağışlanma olursa...(ancak bu beni kurtarır.)

Ta ki ona karşı çıkmamak üzere sağ elimi, söylediğini yapan intikam sahibi olanın avucuna koyuyorum (ona biat ediyorum).⁴⁹

Ka'b b. Zühayr kasidenin devamında Hz. Peygamber'i diğer şu mısralarla methetmeye devam eder:

مُهَنْدٌ مِنْ سَيُوفِ اللَّهِ مَسْلُوكٌ	إِنَّ الرَّسُولَ لَسَيُفٌ يُسْتَنْصَأُ بِهِ
---	---

Muhakkak ki Resûl, etrafına aydınlık saçan kınından çekilmiş Allah'ın keskin Hint kılıçlarından biridir.⁵⁰

4.7. Ebû Basîr Meymûn b. Kays el-A'sâ'nın Hz. Peygamber İçin söylediği Medih Şiiri

Ebû Basîr Meymûn b. Kays el-A'sâ, hem Câhiliye hem de İslâmî dönem şairlerinin önde gelen isimlerinden biridir. İbn Sellam el-Cumahî gibi âlimler onu, Câhiliye dönemi şairlerin ilk grubundan saymıştır.⁵¹ Bazı rivayetlerde A'sâ' yaptıklarından ve söylediklerinden pişman olmuş ve Hz. Peygamber'i ve İslâm dinini aşağıdaki mısralarıyla methetmiştir. Diğer bazı rivayetlere göre A'sâ'nın, İslâm'ı dinini kabul etmek üzere Resûlullah'ın yanına çıktığını ve Resûlullah'ı öven aşağıdaki şiiri hazırladığını belirtmektedir. Fakat Mekke'de veya yakınındayken Kureys'ten bazı müşriklerin yolunu keserek, ona

⁴⁹ İbn Zühayr, *Divânu Kâ b b. Zühayr*, 60-61; Ebû Zeyd Muhammed b. Ebi'l-Hitâb el-Kureşî, *Cemheretü eş-âri'l-Arab*, thk. Ali Muhammed el-Bicâvî (Mısır: Nahdatu Mısır, ts.), 532-540.

⁵⁰ İbn Zühayr, *Divânu Kâ b b. Zühayr*, 67.

⁵¹ el-Cumahî, *Fuḥûlu's-şuarâ*; 1/52.

meseleyi sorduğunda, İslâmı tercih ettiğini ifade etmiştir. Ona İslâm'ın zinayı yasakladığını söylendiğinde el-A'řa bunu umursamadı. Bu sefer ona alkolün haram olduğunu söylenince durdu ve ayrılmaya karar verdi. Öyle ki, kendi yılında içki içecek ve ertesi yıl Resûlullah'ın yanına gelerek İslâm'ı seçecekti. Ama o yıl vefat etmiş ve Resûlullah'a dönememişti. Buna göre ona nispet edilen bu Şiiri de ona aidiyeti tartışmalıdır.⁵² A'řa, kendisine nispet edilen bu Şiirinde şunları zikretmektedir:

وَعَادَكَ مَا عَادَ السَّلِيمَ الْمُسَهَّدَا	أَلَمْ تَعْتَمِضْ عَيْنَاكَ لَيْلَةَ أَرْمَدَا
تَنَاسَيْتَ قَبْلَ الْيَوْمِ خُلَّةَ مَهْدَا	وَمَا ذَاكَ مِنْ عَشْقِي النَّسَاءِ وَإِنَّمَا
إِذَا أَصْلَحْتُ كَفَّايَ عَادَ فَأَفْسَدَا	وَلَكِنْ أَرَى الدَّهْرَ الَّذِي هُوَ خَائِرٌ
فَلَيْلَهُ هَذَا الدَّهْرُ كَيْفَ تَرَدَّدَا	شَبَابٌ وَشَيْبٌ وَافْتِقَارٌ وَتَزْوَةٌ
وَلِيدَا وَكَهْلَا حِينَ شَبْتُ وَأَمْرَدَا	وَمَا زِلْتُ أَبْغِي الْمَالَ مُدًّا أَنَا يَا فِعْ
مَسَافَةً مَا بَيْنَ النَّجِيرِ فَصْرَحَدَا	وَأَبْتَدِلُ الْعَيْسَ الْمَرَاقِيلَ تَغْتَلِي
حَفِيٌّ عَنِ الْأَعَشَى بِهِ حَيْثُ أَصْعَدَا	فَإِنْ تَسْأَلِي عَنِّي فَيَا رَبُّ سَائِلِ
فَإِنَّ لَهَا فِي أَهْلِ يَتْرَبٍ مَوْعَدَا	أَلَا أَيُّهَا السَّائِلِي أَيْنَ يَمَّمْتُ
رَقَبَتَيْنِ جَدًّا لَا يَغِيبُ وَفَرَقَدَا	فَأَمَّا إِذَا مَا أُدْلِحْتُ فَتَرَى لَهَا
إِذَا حِلَّتْ حِزْبَاءَ الظَّهِيرَةِ أَصْبَدَا	وَفِيهَا إِذَا مَا هَجَرْتُ عَجْرَفِيَّةً
يَدَاهَا خِنَافًا لَيْثًا غَيْرَ أَحْرَدَا	أَجَدْتُ بِرَجُلَيْهَا نَجَاءً وَرَاجَعْتُ
وَلَا مِنْ حَفِيٍّ حَتَّى تَزُورَ مُحَمَّدَا	فَالَيْتُ لَا أَرِي لَهَا مِنْ كَلَالَةٍ
تُرِيحِي وَتَلْقِي مِنْ قَوَاضِيهِ يَدَا	مَتَى مَا تُتَاجِي عِنْدَ بَابِ ابْنِ هَاشِمِ
أَغَارَ لَعْمَرِي فِي الْبِلَادِ وَأَنْجَدَا	نَبِيٍّ بَرَى مَا لَا تَرُونَ وَذِكْرُهُ

⁵² Bkz. Dayf, *el-Aşrû'l-Câhili*, 339-347; İbni Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, 1955, 1/388; Alî Mekkî, *el-Medâihu'n-nebeviyye*, 39. Halil İbrahim Kocabıyık, "Arap Dilinde Okuma Kavramı", *Kilitbahir Dergisi* 17/110 (2020), 110-142.

لَهُ صَدَقَاتٌ مَا تُغِبُّ وَنَائِلٌ وَلَيْسَ عِظَاءُ الْيَوْمِ مَانِعُهُ غَدًا

أَجِدُّكَ لَمْ تَسْمَعْ وَصَاةَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الْإِلَهِ حِينَ أَوْصَى وَأَشْهَدَا

إِذَا أَنْتَ لَمْ تَزَحَلْ بِرَادٍ مِنَ النَّفَى وَلَا قَيْتَ بَعْدَ الْمَوْتِ مَنْ قَدْ تَزَوَّدَا

نَدِمْتُ عَلَى أَنْ لَا تَكُونَ كَمِثْلِهِ وَأَنَّكَ لَمْ تُرْصِدْ لِمَا كَانَ أُرْصِدَا

فَإِيَّاكَ وَالْمَمْنَاتِ لَا تَأْكُلْتَهَا وَلَا تَأْخُذُنْ سَهْمًا حَدِيدًا لِتَقْصِدَا

وَذَا النُّصَبِ الْمُنْصُوبِ لَا تَنْسُكُنَّهُ وَلَا تَعْبُدِ الْأَوْثَانَ وَاللَّهَ فَاعْبُدَا

وَصَلِّ عَلَى حِينِ الْعِشْيَاتِ وَالطُّبْحَى وَلَا تَحْمِدِ الشَّيْطَانَ وَاللَّهَ فَاحْمَدَا

وَلَا السَّائِلِ الْمَحْرُومِ لَا تَتْرُكْنَهُ لِعَاقِبَتِهِ وَلَا الْأَسِيرِ الْمُقَدِّدَا

وَلَا تَسْخَرَنَّ مِنْ بَائِسٍ ذِي ضَرَارَةٍ وَلَا تَحْسَبَنَّ الْمَرْءَ يَوْمًا مُخَلَّدَا

وَلَا تَقْرَبَنَّ جَارَةً إِنْ سِرَّهَا عَلَيْكَ حَرَامٌ فَانْكِرْهُ أَوْ تَأْتَبَدَا

Ermed⁵³ gecesi gözlerin kapanmadı mı?⁵⁴ (Yılan veya akrep tarafından) ısırılan ve gece uykuyu tutmayan kimse gibi dönüp durdun.

Bunun nedeni kadına olan aşktan değildir. Fakat ben bir gün önce Mehded'e olan sadakatimi unuttum.

Geçip giden zamanı görüyorum da avucunu doldurduğunda ne varsa tekrar boşaltıveriyor (her şeyi ifsat edip duruyor).

Gençlik, ihtiyarlık, fakirlik ve zenginlik... Allah'ım zaman ne kadar çalkantılı ve garip bir şeydir!

Genç, çocuk, orta yaşlı, ihtiyar ve delikanlı olduğum tüm çağlarda daima mal ve mülkü arzuladım.

Kumral ve hızlı deveyi yola sürüyorum. O da Necîr⁵⁵ ve ardından Serhad'ı⁵⁶ çok hızlı şekilde kat ediyor.

Şayet beni soracak olursan; Ey A'sâ'nın durumunu merak edip soru soranlar,

Ey nereye gidiyorsun diye soru soran! Muhakkak ki benim Yesrib (Medine) halkıyla randevum var.

(Deve) Gece boyunca yürüdüğünde, sönmeden onu takip eden Cediy ve Ferkad yıldızlarını görürsün.

⁵³ Göz ağrısı. Bkz. Ebû Basîr Meymûn b. Kays el-A'sâ, *Divânü'l-A'sâ el-Kebîr Meymûn b. Kays*, thk. Muhammed Hüseyin (Kahire: Mektebetü'l-Adâb, 1950), 135.

⁵⁴ Gecen, ermed hastalığına yakalanan kimsenin gecesi gibi uykusuz geçti.

⁵⁵ Bir mekân ismidir. bkz. el-A'sâ, *Divânü'l-A'sâ el-Kebîr Meymûn b. Kays*, 135.

⁵⁶ Bir mekân ismidir. el-A'sâ, *Divânü'l-A'sâ el-Kebîr Meymûn b. Kays*, 135.

(Deve) Gündüzün en sıcak vaktinde aldırış etmeden yürür. Ona baktığında hastalıktan⁵⁷ başını yere koyamayan ve sıcak en şiddetli vaktinde güneşin ışınları etrafında dönen pervaneler aklına gelir.

(Deve) Hızlıca adım atıyordu. Ön ayaklarını silkelemeden rahat bir şekilde ileriye doğru uzatıyordu.

Muhammed'i ziyaret edene dek herhangi bir sıkıntı veya sıcak karşılamadan dolayı (deveye) şefkat ve merhamet etmeyeceğime yemin ettim.

İbn Hişâm'ın kapısına vardığında istirahat edip bolca nimetlerine nail olursun.

Nebi (Hz. Peygamber), görmediklerinizi görür. Yemin ederim ki Onun şanı her yere yayılmıştır (en üca köşeden en kalabalık yere veya en alçak bölgelerdeki ovalardan en yüksek yer olan dağlara kadar).

Onun bahşişi ve bitmeyen armağanları vardır. Aynı şekilde onun bugün verdiği bahşişler yarın vereceklerini de engellemeyecektir.

Gerçekten Allah'ın Nebisi Muhammed'in şahitlik ve vasiyet ettiği nasihatlerini duymadın mı?

Şayet takva azığını edinmemişsen ve ölümden sonra bunu edinenle karşılaşırca,

O kimse (Takva azığını yanında bulandıran) olmadığına ve onun gibi hazırlık yapmadığına pişman olursun.

Leş yemekten ve demir bir ok alıp onu parçalayıp kanını içmekten sakın!

Dikili taşlardan medet beklemekten, bunlar için kurban kesmekten ve putlara ibadet etmekten sakın! Sadece Allah'a ibadet et!

Sabah akşam namaz kıl! Şeytana değil sadece Allah'a hamd et.

Hiç bir durumu olmayan dilenciye ve esir tutulan kimseyi akbetine terk etme!

Fakir ve muhtaç kimseye alay etme! Kimseyi dünyada ebedi kalacak da sanma!

Komşuna kötü gözle bakma (yaklaşma)! Onun sırrını ifşa etmen haramdır. Ya onunla evlen ya da ondan uzaklaş!⁵⁸

4.8. Ebû Leylâ Kays b. Abdillâh en-Nâbîga el-Ca'dî'nin Peygamberi Öven Dizeleri:

Nâbîga el-Ca'dî muhadramûn⁵⁹ şairlerindendir. O, İslâm öncesi dönemde kabilesini övüp düşmanlarını hicvettiği hamaset şiirler dile getirmiştir. Hicretin dokuzuncu yılında kavmiyle birlikte Resûlullah'a gitmiş ve İslâm'ı kabul etmiştir. Nâbîga el-Ca'dî Resûlullah'ın yanına varmış aşağıda dizeleri verilen şiirini okuduktan sonra Hz. Peygamber ona şöyle demiştir: Ne güzel söyledin! Ağzın dert görmesin.⁶⁰

وَيُنْتَلُو كِتَابًا كَالْمَجْرَّةِ نَبِيرًا

أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ إِذْ جَاءَ بِالْهُدَى

سَهَيْلًا إِذَا مَا لَاحَ تُنَمَّتْ عَوْرًا

وَجَاهَدْتُ حَتَّى مَا أُجِسُّ وَمَنْ مَعِيَ

وَكُنْتُ مِنَ النَّارِ الْمُخَوِّفَةِ أَوْجَرًا

أَقِيمُ عَلَى التَّقْوَى وَأَرْضَى بِفِعْلِهَا

Allah Resulü doğru yolu getirdiğinde yanına vardım. O, parlayan yıldızlar gibi bir kitap okuyordu.

⁵⁷ Buna Sâd hastalığı denmiştir. Devenin burnundaki yaradan ötürü başını yere koyamamasıdır. Bkz. el-A'sâ, *Dîvânü'l-A'sâ el-Kebîr Meymûn b. Kays*, 135-137.

⁵⁸ el-A'sâ, *Dîvânü'l-A'sâ el-Kebîr Meymûn b. Kays*, 135-137.

⁵⁹ Muhadramûn, hem Câhiliye devrinde hem de İslâmî dönemde yaşamış, Hz. Peygamber hayatta iken veya vefatından sonra Müslüman olmuş, ancak onu mümin olarak görememiş kimsedir.

⁶⁰ Şevkî Dayf, *Târîhu'l-edebî'l-Arabî - el-Aşrû'l-İslâmî* (Mısır: Dârü'l-Mahaccetü'l-Beydâ, 1963), 100-105; Alî Mekki, *el-Medâihu'n-nebeviyye*, 42; Ebü'l-Fazl Şihâbüddin Ahmed el-Askalânî, *el-İşâbe fi temyîzi's-şahâbe*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd - Alî Muhammed Muavviz (Beirut: Dârü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1994), 6/311.

Yanımdakileri anlamaya çalıştım. Süheyl Yıldızı⁶¹ bir görünüp bir kayboluyordu.⁶²

Şu an Takva ve onun diyarında yaşıyorum. Ve ben korkutucu ve dehşete düşmüş ateşin içindeydim.⁶³

Sonuç

Şiir Arapların tarihidir. Araplar kadar şiire önem veren ve onu kutlayan başka bir millet bulmak mümkün değildir. Bu nedenle İslâm'a davet ile müşrikler arasında süregelen çatışmada şiirin kullanılması garip karşılanmayacaktır. Dolayısıyla İslâmî şiirlerin Allah'ın elçisine övgüler içermesi doğaldı. Bu övgü, yüzyıllar sonra bağımsız hale gelip ve en büyük övgülerden biri haline gelecek olan peygambere methiye sanatının ilk tohumu olarak kabul edilecektir.

Arap edebiyatı, kaynakları ve şiir koleksiyonu içinde peygambere methiye parlak bir yer tutar. Resûlullah'a olan sevginin, şairleri ve onları dinleyenleri motive etmesi nedeniyle diğer övgülerden ayrılır. Bu yönüyle öncelikli olarak dünyevi amaçlara yönelik olan diğer övgülerden farklılaşmaktadır. Hz. Peygamber'den günümüze uzanan çağlar boyunca şairler, Allah Resûlune övgüler yağdırmaya başlamışlardır. Dolayısıyla bu methiye şiirleri gerek zamansal gerekse nicelik veya nitelik bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Bu yüzden şairlerin bu konudaki yenilikleri ve övgü biçimi geniş bir yelpazeye sahiptir. Şairler büyüleyici şiirsel ifadelerle Allah Resûlun'un biyografisinin çeşitli yönlerini sunmayı hedeflemişlerdir. Bu yönüyle, şiirlerin kapsamlılıklarıyla karakterize edildiğini söylemek mümkündür. Şairlerin üzerinde durduğu konular arasında O'nun ahlaki ve manevi vasıflarını saymak, O'nu görmek, kabrini ve Peygamber'in hayatıyla ilgili mukaddes mekânları ziyaret etmek, ona olan özlemine dile getirmek, onun maddi ve manevi mucizelerini anlatmak vardır. Peygambere methiye, kazanca dönüşen bir methiye veya padişahlara veya herhangi birine yönelik yaranma övgüsü olarak adlandırılan övgüye benzememektedir. Daha ziyade bu övgü, dürüstlük, sevgi, samimiyet ve fedakârlık ile karakterize edilmiştir.

Peygambere methiye şiiri yaşayan bir şiir türüdür. Dikkat çekici görüntüsü, eski Câhiliye şiirinin derinliği hakkında izler taşımakla beraber manevi, duygusal, dini ve kültürel açıdan dinamik bir yapıya sahiptir. Medih, Arap şiirinde ortaya çıkan ve derin bir etkiye sahip olan güçlü bir eğilimdir ve bu şiir türü çeşitli biçimlerde ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada bu şiirin unsurlarının izi sürülmüş, analiz edilmiş ve çeşitli biçimlerde ortaya çıkış boyutu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Peygambere Methiye çalışmalarının ilk örnekleri en meşhur şairlerden seçilmiştir. Ayrıca konu çok geniş boyutlu olduğundan sadece ilk dönem çalışmalara yer verilmiştir. Peygambere medih şiirlerinin ilk olarak kimden neşet ettiği konusu tartışmalıdır. Burada daha çok genel kanıya göre değerlendirilmiş ve ele alınmaya çalışılmıştır. Burada, ilk çalışmanın Ebû Tâlib'e dayandırılması bir tercih olmuştur. Ayrıca konu çok kapsamlı olduğundan önemli isimlerin konuyla ilgili şiirlerine değinilip bazı isimlere ve şiirlerine değinilmemiştir. Burada güdülen maksadın, konuyu okuyucuya veciz ve özgün bir biçimde anlatmak olduğunu söylemek mümkündür.

Peygambere methiye şiirlerinin ilk ve en önemli örnekleri Hz. Peygamber'in şairleri tarafından dile getirilmiştir. Bunlar, gerek Câhiye gerekse İslâmî dönemde şiirleriyle meşhur şairlerdir. Hassân b. Sâbit, Ka'b b. Mâlik, Abdullâh b. Revâha ve Ka'b b. Zühayr'e ait Resûlullah'ın şairlerinin çalışmalarından

⁶¹ Güneyden doğan bir yıldız ismidir. Yemen diyarına izafet edilmiştir.

⁶² Şair o sırada Şam'da olduğunu ve bunu çok zor fark edebildiğinden bahsetmektedir.

⁶³ Ebû Leylâ Kays b. Abdillâh b. Udes b. Rebîa en-Nâbîga el-Ca'dî, *Divânü'n-Nâbîgati'l-Ca'dî*, thk. Vâzih es-Samed (Beyrut: Dâru Sadr, 1998), 56; Ebü'l-Ferec Ali b. el-Hüseyn el-İsfahânî, *Kitâbü'l-Eğânî*, thk. İhsân Abbâs vd. (Beyrut: Dâru Sadr, 2002), 5/9; el-Kureşî, *Cemhere*, 519.

örneklemeler seçilmiştir. Bu örneklemeler, gelecek nesil şairleri etkilemiş ve onlara yol gösterici olmuşlardır. Bu türün önemli isimlerinden biri ise Meymûn b. Kays el-A'řa'dır. A'řa Müslüman olup olmadığı tartişma konusu olsa da onun konu ile ilgili söylediği şiirin şöhreti tüm asırları aşıp günümüze kadar gelmiştir. Bu türün en önemli şiirini dile getiren başka bir isim ise muhadramûn şairlerinden Nâbiga el-Ca'dî'dir. Ca'dî, konuya hem derinlik katması hem de ilk nesil ile yeni nesil arasında köprü görevi görmesi bakımından peygambere methiye şairlerinin önemli isimlerinden bir olmuştur.

Kaynakça

- Abdünnûr, Cebûr. *el-Mu'cemü'l-edebî*. Beyrut: Dârü'l-İlm li'l-melâyîn, 1984.
- Alî Mekkî, Mahmûd. *el-Medâihu'n-nebeviyye*. Mısır: Mektebetü Lübnân, 1991.
- Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed el-. *el-İşâbe fi temyîzi's-şahâbe*. thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd - Alî Muhammed Muavviz. 8 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1994.
- A'sâ, Ebû Basîr Meymûn b. Kays el-. *Dîvânü'l-Aşâ el-Kebîr Meymûn b. Kays*. thk. Muhammed Hüseyin. Kahire: Mektebetü'l-Adâb, 1950.
- Ca'dî, Ebû Leylâ Kays b. Abdillâh b. Udes b. Rebîa en-Nâbîga el-. *Dîvânü'n-Nâbîgati'l-Ca'dî*. ed. Vâzih es-Samed. Beyrut: Dâru Sadr, 1998.
- Cumahî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sellâm el-. *Ṭabaqâtü fuḥûli's-şuarâ*: thk. Mahmûd Muhammed Şâkir. 2 Cilt. Cidde: Dârü'l-Medenî, ts.
- Çiftçi, Faruk. "Hassân B. Sabit'in Hz. Peygamber İçin Söylediği Mersiyeler". *Kahramanmaraş Sütçü İmam İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (2004), 75-95.
- Dayf, Şevkî. *Târîhu'l-edebî'l-Arabî - el-Aşrû'l-Câhilî-*. Mısır: Dârü'l-Ma'ârif, 1965.
- Dayf, Şevkî. *Târîhu'l-edebî'l-Arabî - el-Aşrû'l-İslâmî-*. Mısır: Dârü'l-Mahaccetü'l-Beydâ, 1963.
- Ferâhîdî, Halîl b. Ahmed el-. *Kitâbü'l-Ayn*. thk. Mehdî el-Mahzûmî - İbrâhîm es-Sâmirâî. 8 Cilt. Dâru Mektebetü'l-Hilâl, ts.
- İbn Halef el-Uteybî, Fellâh b. Mürşid. "el-Medâihu'n-nebeviyye fi şî'r İbn Müleyk el-Hamevî". *Mecellu'd-Dirâsâti'l-Arabiyye* 36/4 (2017), 2359-2388.
- İbn Mâlik, Ebû Abdillâh Kâ'b. *Dîvânü Kâ'b b. Mâlik el-Enşârî*. thk. Sâmi Mekkî el-'Anî. Bağdat: Mektebetü'n-Nahda, 1966.
- İbn Mâlik, Ebû Abdillâh Kâ'b. *Dîvânü Kâ'b b. Mâlik el-Enşârî*. thk. Mecîd Tarrâd. Beyrut: Dâru Sadr, 1997.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem. *Lisânü'l-Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru Sadr, 1993.
- İbn Revâha, Ebû Muhammed Abdullâh. *Dîvânü Abdillâh b. Revâha ve dirâse fi sîretihî ve şîrih*. thk. Velîd Kassâb. Riyad: Dârü'l-'Ulûm, 1982.
- İbn Sâbit, Ebü'l-Velîd Hassân. *Dîvânü Hassân b. Sâbit*. thk. Abde Alî Mühenna. Beyrut: Dârü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1994.
- İbn Sâbit, Ebü'l-Velîd Hassân. *Dîvânü Hassân b. Sâbit Şâ'irü'r-Resûl*. thk. Seyyid Hanefî Hüsneyn. Mısır: el-Müessesetü'l-Mısriyyetü'l-'Amme, 1963.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed. *eṭ-Ṭabaqâtü'l-kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkâdir 'Ata. 9 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1990.
- İbn Züheyr, Ebü'l-Mudarrab Kâ'b. *Dîvânü Kâ'b b. Züheyr*. thk. Alî Fâ'ûr. Beyrut: Dârü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1997.
- İbni Hişâm, Abdümelik. *es-Sîretü'n-nebeviyye li İbn Hişâm*. thk. Mustafâ es-Sukâ vd. 5 Cilt. Mısır: Mektebetü ve Matba'atu Mustafâ el-Bâbâ el-Halebî, 1955.
- İbni Hişâm, Abdümelik. *Sîretü'n-nebiyy*. thk. Mecdî Fethî es-Seyyid. 5 Cilt. Tanta: Dârü's-Sahabe li't-Türâs, 1995.
- İbnü'l-Esîr, İzzeddin. *Üsdü'l-gâbe fi Marifeti's-şahâbe*. thk. Alî Muhammed Muavviz - Adil Ahmed Abdülmevcûd. 8 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 2003.

- İsfahânî, Ebü'l-Ferec Alî b. el-Hüseyn el-. *el-Eđġânî*. 16 Cilt. Kahire: Dâru'l-Kutübi'l-Mısriyye, 1950.
- İsfahânî, Ebü'l-Ferec Alî b. el-Hüseyn el-. *Kitâbü'l-Eđġânî*. thk. İhsân Abbâs vd. 25 Cilt. Beyrut: Dâru Sadr, 2002.
- İşbîhî, Ebü'l-Feth Bahâüddîn Muhammed b. Ahmed el-. *el-Müstetraf fi külli fennin müstezraf*. thk. Said Muhammed el-Lehham. Beyrut: 'Alemü'l-Kütüb, 1998.
- Kavrârî, es-Saîd. *el-Medâihu'n-nebeviyye fi Şi'ri'l-Endülüsi fi'l-Ķarni's-âmin el-Hicrî meğâmînuhâ ve eşkâluhâ'l-fenniyye*. Cezayir: Batna Üniversitesi, Doktora Tezi, 2017.
- Kayrevânî, Ebû Alî el-Hasan İbn ReřîĶ el-. *el-Umde fi meĥâsini'ş-şir ve âdâbih*. thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd. 2 Cilt. Kahire: Dâru'l-Cil, 1981.
- Kureşî, Ebû Zeyd Muhammed b. Ebi'l-Hitâb el-. *Cemheretü eş âri'l-Arab*. thk. Ali Muhammed el-Bicâvî. Mısır: Nahdatu Mısır, ts.
- Kocabıyık, Halil İbrahim. "Arap Dilinde Okuma Kavramı", *Kilitbahir Dergisi* 17/110 (2020), 110-142.
- Kocabıyık, Halil İbrahim. "Arap dilinde ifadelerin sanatlı kullanımı: Fesâhat", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 31 (2022).
- Kocabıyık, Halil İbrahim. "Arap Dilinde Siyak (Bağlam): Dil Dışı Bağlam Örneği", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 32 (2023), 1181-1190. Mustafâ, İbrâhîm vd. *el-Mu'cemü'l-vasîf*. Mısır: Dâru'l-Ma'ârif, 1973.
- Mübârek, Zekî. *el-Medâihu'n-nebeviyye*. Lübnan: Dâru'l-Mahaccetü'l-Beydâ, 1935.
- Nebhânî, Yûsûf en-. *el-Mecmû'atü'n-Nebhâniyye fi'l-Medâihî'n-nebeviyye*. 4 Cilt. Beyrut: el-Matba'atü'l-Edebiyye, 1902.
- Ünal, Mehmet. *Bandırmalı-zade Mustafa Haşim Efendi'nin Dvan-ı Manzumesi*. Isparta: Fakülte Kitabevi, 2019.
- Ünal, Mehmet. *Osmanlı Türkçesi Grameri Sözlüğü*. Isparta: El-Yay Yayıncılık, 2016.
- Ünal, Mehmet. *Türk-İslam Edebiyatı*. İstanbul: Lisans Yayınevi, 2020.
- Üneys, Maseyliya - Ben Bût, Kenze. *Ķařidetü'l-Medîhi'n-nebevî fi'ş-şi'l-Cezâiri'l-mu'aşır - Nemâzic Muĥtara-*. Cezayir: Câmî'atu'l-'Arabî bin Mehdî ümmü'l-Bevâki Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Ya'kûb, Emîl - 'Asi, Mişâl. *el-Mu'cemü'l-Mufaşsal fi'l-lugati ve'l-edeb*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Melâyîn, 1987.
- Yesûî, Luvîs Ma'lûf el-. *el-Müncid fi'l-luġa ve'l-a lâm*. Beyrut: Dâru'l-Meşrik, 1960.
- Zemaşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-. *Esâsü'l-belâġa*. thk. Muhammed Basıl Uyûnu's-sûd. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1998.